

de Volkskrant

26 november 2025

Cultuur draagt democratie, maar investeringen blijven uit

Cultuur is een essentiële democratische kracht. Partijen die onze democratie willen versterken, doen er daarom goed aan de rol en positie van cultuur te versterken en niet (zoals het afgelopen kabinet deed) te negeren of te verkleinen.

Scene uit de theatervoorstelling 'De zaak Shell'. Karin Jonkers / Bureau Vergezicht

Ingrid van Engelshoven en Geert Boogaard

Medio november publiceerde de Raad voor Cultuur [het advies](#) *Ieder zijn aandeel. Naar een evenwichtig financieel ecosysteem voor de cultuursector*. Op basis van een gedegen analyse komt de raad tot de conclusie dat het cultuurbudget in de afgelopen decennia een steeds kleiner aandeel vormt van de rijksbegroting. De cultuursector heeft zo jaarlijks ruim 500 miljoen ingeleverd. Nederland loopt daarmee achter ten opzichte van andere Europese landen. Ook prikt de raad de mythe door dat

een lager overheidsbudget leidt tot meer private bijdragen. Het omgekeerde blijkt waar.

Terecht stelt de raad dat de samenleving gebaat is bij een financieel stabiele en weerbare cultuursector, omdat hiermee de waarde van cultuur voor iedereen in ons land versterkt kan worden. Wij willen dit pleidooi onderschrijven met nog een argument: cultuur draagt onze democratie. De laatste tijd klinkt geregeld zorg over de staat van onze democratie. Wat lang vanzelfsprekend leek, staat nu onder druk. Instituties van de democratische rechtstaat (parlement, rechtspraak, media) worden, zelfs door politici, [onder vuur genomen](#).

Noorzakelijke voorwaarden

Beeldende kunst, literatuur, muziek, theater, cabaret, film, media, ontwerp en erfgoed vormen niet het vermakelijke decor van de rechtsstaat, maar zijn noodzakelijke voorwaarden om haar te laten functioneren. Net zoals wetenschap dat is. Zonder de verbeeldingskracht van deze cultuuruitingen verdort de publieke ruimte, verengt het debat en verliest de democratie. Kijk wat boeken, documentaires en tentoonstellingen over het slavernijverleden hebben betekend voor de manier waarop we omgaan met ons koloniaal verleden.

Democratie leeft bij verschil: van stemmen, meningen, belangen en identiteiten. Maar omgaan met verschil vraagt om oefening, om verbeelding en om ontmoeting. De verschillende kunsten en pluriforme media voeden die oefening. In een roman, een podcast, een film, een tentoonstelling, een theatervoorstelling of een satirisch tv-programma ontmoeten we perspectieven die ons zicht op de ander vergroten en onze bubbel doorbreken.

Boeken als Wees onzichtbaar van Murat Isik en de boeken van Lale Gül openen voor velen een andere wereld. Een toneelstuk als De zaak Shell bevraagt onze kijk op het klimaatvraagstuk. Een stuk als Othello van Het Nationale Theater roept gesprekken op over raciale stereotypering, macht en identiteit – [binnen én buiten de zaal](#).

Kunstenaars en andere creatieve makers geven een stem aan ervaringen die in politieke debatten vaak ontbreken. Ze verbeelden het ongemakkelijke, het onbekende, het onuitgesprokene. Ze bevragen macht, verkennen alternatieven en openen morele vergezichten. Zij doen dat niet als beleidsmakers, maar als vrije geesten. En juist daarom zijn ze onmisbaar. Ze gebruiken (vrij naar Bertolt Brecht) zowel een spiegel als een hamer om de samenleving mee van dienst te zijn.

Kritisch, empathisch en betrokken

Cultuureducatie en -participatie zijn oefenruimte voor het culturele burgerschap, het actief deel nemen aan het behouden en ontwikkelen van de democratische cultuur waarin we samenleven. Wie als kind leert

toneelspelen, verhalen schrijven, muziek maken of debatteren, ontwikkelt vaardigheden die later helpen om een kritische, empathische en betrokken burger te zijn. Democratie is immers geen eenmalige verworvenheid: ze moet telkens opnieuw genoten, gevoed en doorgegeven worden.

Wereldwijd ligt de open democratische samenleving onder vuur. Steeds vaker winnen de autocratische krachten. Autocratie ontstaat zelden met een plotselinge staatsgreep; zij sluipt binnen via uitholling van normen én via beperking van culturele en artistieke vrijheid. Wereldwijde voorbeelden – van Hongarije tot Turkije en van Rusland tot de Verenigde Staten – laten zien hoe het inperken van juist kunstenaars en culturele instellingen door autocraten wordt gebruikt om het debat te smoren en alternatieve stemmen [tot zwijgen te brengen](#).

Kortom, wie culturele rechten schendt, tast het hart van de democratie aan. En andersom: wie de democratie wil beschermen, zet zich in om de wettelijke en financiële waarborgen voor een bloeiende cultuur te versterken.

Klaas Dijkhoff benadrukte tijdens de afgelopen verkiezingscampagne dat de democratische krachten [alle steun kunnen gebruiken](#). De verschillende kunstvormen zijn samen met een pluriforme media zo'n essentiële democratische kracht. Partijen die onze democratie willen versterken, doen er daarom goed aan juist de rol en positie van kunst en van de onafhankelijke media te versterken en deze niet, zoals het afgelopen kabinet deed, te negeren of te verkleinen.

Advies

Voor de politici die straks onze democratische cultuur van samenleven willen ondersteunen en ontwikkelen, zijn er een paar zaken te doen:

1. Benoem kunst en media expliciet als randvoorwaarde voor onze gewenste manier van samenleven en investeer daarin. Begin, zoals de Raad voor Cultuur adviseert, met 250 miljoen extra in de rijksbegroting. Maak van de zorg voor de kunsten ook voor provincies en gemeenten een wettelijk verankerde taak zodat in het hele land de toegang tot cultuur is geborgd.
2. Zie 'cultuur' niet als enkel als een taak van het ministerie van - Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, maar als factor in onderwijs, zorg, welzijn, economie en ruimtelijke ordening.
3. Zorg voor toegankelijke plekken waar kunst en andere cultuuruitingen kunnen ontstaan en beleefd worden – van bibliotheken tot theaters, van festivals tot studio's.
4. Maak cultuureducatie vanzelfsprekend, van basisonderwijs tot en met het voortgezet onderwijs en mbo.

5. Ondersteun initiatieven die drempels voor cultuurparticipatie verlagen, zoals de gratis bibliotheek in Rotterdam, en zorg voor continuïteit voor instellingen die cultuurparticipatie en cultuureducatie organiseren, zoals de muziekschool,
6. Veranker wettelijk dat kunstenaars onafhankelijk kunnen werken, beschermd tegen politieke inmenging.

De urgentie is groot. Crises rond klimaat, wonen en migratie voeden polarisatie. Het zijn in de kern allemaal morele – en dus culturele crises. Wie dat beseft, weet dat het antwoord niet alleen in meer windmolens, meer huizen, en meer grenscontroles ligt. De antwoorden liggen in de cultuur zelf. En cultuuruitingen als kunst en media helpen ons die antwoorden te zien en te omarmen.

Over de auteurs

Ingrid van Engelshoven is voormalig minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en adviseur bij Blueyard. **Geert Boogaard** is adviseur bij en oprichter van Blueyard.

Dit is een ingezonden bijdrage, die niet noodzakelijkerwijs het standpunt van *de Volkskrant* reflecteert. Lees [hier](#) meer over ons beleid aangaande opiniestukken.

Eerdere bijdragen in deze discussie vindt u onder aan dit artikel.